

Beeldende kunst

INTERVIEW FIONA TAN

Bij het opruimen van de grote, diepe laden van haar bureau deed Fiona Tan (56) vorig jaar een mooie vondst: een flinke stapel brieven van haar vader, van meer dan dertig jaar geleden. Nu ja, een vondst, ze wist best dat ze daar lagen. 'Maar als je bent zoals ik, kan het gebeuren dat je iets in een la wegstopt en er dan decennia niet meer naar kijkt.' Haar Indonesische vader stuurde haar de brieven toen ze 21 en 22 was. Hij woonde in Australië, zij was naar de andere kant van de wereld verhuisd, om in Amsterdam te studeren aan de Gerrit Rietveld Academie.

Haar vader is in 2016 overleden. Ze besloot de brieven allemaal te herlezen. 'Bijzondere brieven waren het', zegt Tan. 'Niet alleen omdat er in die jaren, in 1988-1990, veel gebeurde in de wereld, zoals de val van de Muur en de Tiananmenprotesten in Beijing, maar ook vanwege de manier waarop hij de kleine en grote dingen in het leven zo mooi en vanzelfsprekend met elkaar verweeft. Wat hij in de krant leest over wat er in Rusland of Zuid-Afrika gebeurt – dingen waar hij verstoeld van staat – krijgt eenzelfde soort aandacht als de poes, een kleinkind en het onkruid wieden in de tuin. Met wat hij schrijft, omarmt hij de hele wereld, een beetje zoals Atlas de aarde.'

Tan gebruikte de brieven in haar nieuwe video-installatie *Footsteps*, die nu voor het eerst te zien is in *Mountains and Molehills*, haar solotentoonstelling in Eye Filmmuseum. In *Footsteps* horen we op de geluidsband de brieven (steevast gericht aan 'Liefste Fiona'), en tegelijkertijd zien we prachtig filmmateriaal uit het archief van Eye, uit een veel verder verleden: het Nederland van 1896 tot en met de jaren twintig van de 20ste eeuw. Kleine dorpjes, havens, sluisen en vooral heel veel mensen, die vaak zwaar lichamelijk werk doen: rietsnijders, wasvrouwen, vissers, maaiers, nettenboeters en – de industrialisatie rukt verder op – stokers en lopendebandwerkers.

Het is een verrassende combinatie, deze documentaire zwart-witfilmbelden van Nederland die vaak handmatig zijn ingekleurd en de persoonlijke brieven van een eeuw later. Beide 'sporen', beeld en geluid, geven een inkijkje in wat in zekere zin kleine of persoonlijke geschiedenis is die we doorgaans niet zien of horen. Het levert een associatieve, poëtische film op.

Fiona Tan, film- en videokunstenaar en fotograaf, is geboren op Sumatra. Ze groeide op in Australië en studeerde aan de Rietveld en de Rijksakademie in Amsterdam. Ze woont nu al tientallen jaren in Amsterdam en groeide in die tijd uit tot een internationaal gerenommeerd kunstenaar die in 2009 Nederland vertegenwoordigde op de Biënnale van Venetië, maar vaker buiten dan binnen Nederland exposeert. In haar studio bij de Amstel vertelt ze over de ontstaansgeschiedenis van haar nieuwe werk. Ze praat voorzichtig, bedachtzaam, wars van al te verklaren de taal en grote statements.

Hoe kwam je op het idee om dit archiefmateriaal van Eye te combineren met de brieven van je vader?

Fiona Tan: 'Ik hoop dat mensen mijn werk op hun eigen manier ontdekken.'

Ingekleurd zwart-wit

Sinds de uitvinding van de zwart-witfilm in 1895 werd al geprobeerd om film in kleur te maken. Er ontstonden destijds verschillende manieren om filmmateriaal met de hand in te kleuren. Een daarvan was stencilling, waarbij met een sjabloon meerdere kleuren aan een filmframe konden worden toegevoegd. Die techniek is ook gebruikt voor *Dutch Types*, een kort filmpje uit 1915 dat door Fiona Tan is gebruikt in *Footsteps*.

Parelduiker

In haar nieuwe video-installatie *Footsteps* verbindt **Fiona Tan** de (voorgelezen) brieven van haar vader aan een kleine geschiedenis van Nederland, opgediept uit oude filmarchieven. Hoe ze te werk ging? Maandenlang monteren, tot beeld en geluid 'samen konden gaan vliegen'.

Door **Janna Reinsma** Foto **Lin Woldendorp**

'Dat kan ik niet precies navertellen. Het was er. Samen met mijn editor Nathalie Alonso Casale (met wie ze ook de veelgeprezen film *Ascent* maakte, *red.*), heb ik het materiaal maandenlang gemonteerd zonder te weten of het ging lukken, we volgden ons gevoel. En op een bepaald moment ging het werken, konden beeld en geluid gaan vliegen. Het is allebei mooi materiaal, dat onafhankelijk van elkaar bestond en nu samengaat. Samen geven ze elkaar iets. Ik kan het bijna niet uitleggen, maar ik vind ze allebei mooier geworden.'

Kun je een voorbeeld noemen van een moment waarop tekst en beeld gaan 'vliegen'?

Ze lacht, zegt dat ze het daar liever niet te expliciet over wil hebben. 'Ik houd er niet zo van mijn werk 'uit te leggen'. Ik hoop dat mensen het op hun eigen manier ontdekken. En dat zij weer andere raakmomenten ervaren dan de momenten die ik er expres in heb gelegd.'

Waarom woonde je vader eigenlijk in Australië?

'Als jonge Chinees-Indonesische student had hij een beurs gekregen om in Australië geologie te studeren. Op de universiteit van Melbourne leerde hij mijn Australische moeder kennen. Ze trouwden, gingen in Indonesië wonen en kregen er drie kinderen. Na de staatsgreep van 1965, toen Soekarno werd vervangen door Soeharto, was het vaak onveilig voor de Chinese minderheid. Twee van zijn ooms waren jarenlang politieke gevangenen. Wij zijn toen op 'vakantie' gegaan en zijn nooit meer teruggekomen. Dus waarom? Als je het mij vraagt, is dat vluchten. Maar als je het mijn ouders vroeg...'

Tan laat een stilte vallen.

...dan bleven ze voorgoed op vakantie?
'Inderdaad.'

Via zijn brieven leren we de vader van Tan geleidelijk aan kennen als iemand die opvallend breed geïnteresseerd is, onder meer in geschiedenis, wereldpolitiek en economie. En

we leren hem kennen als een liefhebberende vader, die benieuwd is naar wat zijn dochter meemaakt en die zijn best doet om zich haar leven in den vreemde voor te stellen.

Tan: 'Wat ik daarbij ook interessant vind, is dat hij Nederland destijds beter kende dan ikzelf, zonder er ooit te zijn geweest. Hij moest op school alle Nederlandse provincies en rivieren

Boven en midden: *Footsteps*. Onder: *Gray Glass* (2020).

uit zijn hoofd leren. Hij kon zich goed in mij verplaatsen, ook omdat hij zelf al op zijn 18de naar Melbourne was gegaan. Als ik schrijf over een bos, weet hij te vertellen dat dat het Amsterdamse Bos moet zijn. En als er noodweer is geweest in Nederland, schrijft hij: 'Ik hoop dat de stormen niet te erg waren. Die doen me denken aan de Watersnoodsramp in 1953.' Hij was dus ook als geoloog geïnteresseerd in geschiedenis.'

Het is niet voor het eerst dat je met archiefmateriaal werkt. Wanneer wordt zulk materiaal voor jou interessant?

'Het is een beetje zoals op een vlooiemarkt: het gaat om het plezier van iets vinden, zonder van tevoren te weten wat dat zal zijn. En om er vervolgens zelf iets mee te doen.'

'Lang geleden deed ik ook al eens research in het Filmmuseum. Op een lullig klein tv'tje zag ik een filmpje van een autocoureur die door een aanrijding opeens uit zijn auto vliegt. Ik sprong van schrik uit mijn stoel om die man te hulp te schieten, zo'n sterke fysieke reactie gaf het. Sindsdien weet ik in archieven te leven te vinden.'

Bij het bekijken van het vroegste Nederlandse archiefmateriaal van Eye voelde Tan eenzelfde vonk overslaan. 'In het filmpje *Dutch Types* zie je lacherige kinderen in een dorpje, aan wie gevraagd wordt voor de camera te poseren. Dat is zo mooi. Omdat je kunt zien dat het een beetje knullig is, en dat het in scène wordt gezet, en daardoor heeft het juist iets heel echts. En dan is het achteraf ook nog zo lief door iemand helemaal met de hand ingekleurd. Op een manier die vermoedelijk niet eens klopt.'

Ze laat een boekje zien over klederdacht, waaruit blijkt dat de rokken die de meisjes in het filmpje dragen waarschijnlijk een andere kleur hebben gehad. 'Wat je ziet, is een nagemaakte werkelijkheid die iets krijgt van een wensbeeld of droom. Is wat ik laat zien mijn eigen wensbeeld, dat van degene die het heeft ingekleurd, van de filmer, van de kinderen? Daar gaat dan iets zweven. En dat is voor mij genoeg: ik heb een parel gevonden die ik veilig naar boven wil brengen.'